

БІБЛІОТЕКА ХАРКІВСЬКОЇ ДЕРЖАВНОЇ АКАДЕМІЇ КУЛЬТУРИ

Офіційною датою заснування бібліотеки Харківської державної академії культури (ХДАК) визначено 1929 рік, коли відповідно до постанови РНК УСРР № 41/645 від 10 вересня 1929 р. факультет політосвіти Харківського інституту народної освіти (ХІНО) був реорганізований в окремий заклад — Харківський інститут політосвіти (ХІПО). Водночас у галузевих довідкових джерелах 1960–70-х рр. заснування бібліотеки датується 1925 роком, що пов'язано з діяльністю факультету політичної освіти відповідно до постанови НКО УСРР від 12 вересня 1925 р. № 2981 «Про утворення факультету політосвіти при ХІНО». При кабінеті політосвітньої роботи цього факультету працювала бібліотека для підготовки студентів до лекційних та практичних занять, яка згодом (1929) стала структурним підрозділом ХІПО. З 1928 р. факультет, а пізніше й інститут політосвіти працювали в будівлі по вул. Сумській, 40. 1 жовтня 1930 р. остаточним місцем розташування закладу вищої освіти (ЗВО) та бібліотеки став Бурсацький узвіз, 4.

Відповідно до змін назви закладу змінювалася й назва бібліотеки. З липня 1930 р. — бібліотека Харківського інституту комуністичної освіти (ХІКО); з жовтня 1931 р. — бібліотека Всеукраїнського інституту комуністичної освіти (ВУІКО); з 1 липня 1935 р. — бібліотека Українського бібліотечного інституту (УБІ); з серпня 1939 р. — бібліотека Харківського державного бібліотечного інституту (ХДБІ); з листопада 1964 р. — бібліотека Харківського державного інституту культури (ХДІК); з червня 1998 р. — бібліотека ХДАК.

На початок 1941 р. фонд книгозбірні нараховував понад 130 тис. прим. Вона мала сучасне на той час бібліотечне обладнання, читальний зал на 150 осіб, була базою виробничої практики для студентів вишу. Обслуговувала викладачів, аспірантів та студентів трьох факультетів: бібліотекознавства, бібліографії, дитячих та юнацьких бібліотек стаціонару, заочного та

вечірнього відділень. У бібліотеці велися топографічний, предметний, систематичний, алфавітні (читацький та службовий) каталоги.

Друга світова війна — трагічна сторінка в історії інституту і бібліотеки. Інститут, передавши в розпорядження керівника військового гарнізону міста всі свої приміщення, перемістився на територію гуртожитків на Толкачівці (нині вул. Студентська), а за місяць надав для військових потреб й гуртожитки, тому не міг функціонувати як повноцінний ЗВО. Народним комісаріатом освіти УРСР наказом № 16 від 4 серпня було рекомендовано призупинити навчання в деяких закладах освіти, зокрема в ХДБІ. Оскільки згідно з цим документом робота Харківського педагогічного інституту не призупинялася, наказом наркома освіти УРСР від 13 серпня 1941 р. для забезпечення самостійної роботи студентів педінституту та організації раціонального обслуговування студентів IV курсу бібліотечного інституту пропонувалося передати в тимчасове користування педінституту бібліотеку ХДБІ. Було передано 111 472 прим. книг з основного фонду, 9997 прим. — з обмінного, брошури, карти, журнали, плакати, різноманітну бібліотечну облікову документацію, топографічний, предметний, систематичний, алфавітні каталоги, стелажі, столи, книжкові вітрини та 31 ящик майна 8 кабінетів і 3 лабораторій інституту.

З публікацій післявоєнних років відомо, що під час боїв за Харків у жовтні 1941 р. увесь фонд, обладнання бібліотеки, майно кабінетів і лабораторій інституту було знищене.

1 червня 1947 р. ХДБІ відновив свою роботу у складі трьох факультетів: бібліотекознавства, бібліографії, дитячих та юнацьких бібліотек очної та заочної форм навчання. 3 серпня 1947 р. почала працювати відновлена бібліотека. Фактично вона була створена заново. Інститут спочатку отримав тільки частину з довоєнних приміщень і відчував гостру потребу в навчальних аудиторіях. Бібліотеці відвели дві суміжні кімнати площею 152,9 м², де розмістилися книгосховище та читальний зал. Таку

площу бібліотека займала до 1956 р. Зі звітів вишу відомо, що обслуговування читачів у читальному залі, розрахованому на 52 місця, розпочалося 9 жовтня 1947 р. Він працював щоденно по 8 годин, у період сесій — у дві зміни та вихідні дні. Спочатку фонд абонементів та читального залу був єдиним. Абонемент був відкритий частково і призначався для обслуговування викладачів та студентів-випускників. Уже в квітні 1948 р. фонд розділили, абонемент став обслуговувати всіх студентів і співробітників інституту. Перші книжкові надходження до бібліотечного фонду в інвентарній книзі зафіксовано від 18 серпня 1947 р.

Протягом першого навчального року книги зберігалися на підлозі, лише в 1948 р. їх розставили на полицях. Обробка літератури, комплектування кабінетів, надання бібліографічних довідок проводилися між стелажми книгосховища.

Комплектування фонду довелося розпочинати з нуля, адже з довоєнних фондів не збереглося жодного примірника. З Харківського педагогічного інституту, де з 1943 до 1947 р. ХДБІ функціонував на правах бібліотечного факультету, до бібліотеки було передано тільки 90 прим. довідково-бібліографічних видань. Гостро відчувалася нестача підручників, зокрема з історії, літератури, бібліографії та бібліотекознавства, іноземних мов. Користування літературою підвищеного попиту доводилося розподіляти за годинами. На той час бібліотека не була включена в планове постачання навчальною літературою, як це було до червня 1941 р. Одиначні примірники надходили з книжкових магазинів та бібколектору, з бібліотек Харкова замовлялася література по МБА. На 1 січня 1948 р. фонд бібліотеки нараховував 6319, на 1 січня 1949 р. — 13 730 прим.

З серпня 1947 до жовтня 1948 р. бібліотеку очолювала Євгенія Михайлівна Борисова — випускниця УБІ (1936 р.), яка мала досвід практичної та викладацької роботи з бібліотекознавства. Завдяки професійним та організаторським здібностям вона зуміла створити колектив,

який в тяжких умовах післявоєнних років відроджував бібліотеку. З перших днів у бібліотеці працювала К. Я. Красильна (до 1981 р., удостоєна медалі «Ветеран праці»). Було укомплектовано літературою п'ять навчальних кабінетів, створено алфавітний каталог. Активно велися виховна й бібліографічна робота (хоча у штаті не було посади бібліографа). Влаштовувалися виставки літератури, разом із викладачами кафедр та студентами-практикантами проводилися читацькі конференції, огляди літератури, зустрічі з літераторами. У 1947–1948 рр. бібліотека передплачувала 46 назв журналів і 13 назв газет. У наступні роки їх кількість постійно збільшувалася. Проводився аналітичний розпис статей, велася предметно-тематична картотека — прообраз майбутньої систематичної картотеки статей. Бібліотека була базою виробничої практики студентів II–IV курсів інституту.

З жовтня 1948 до вересня 1959 р. бібліотеку очолювали Микола Пилипович Савасько (01.10.1948–04.10.1949), Віра Леонтіївна Каверна (05.10.1949–21.11.1952), Олександр Васильович Фомін (22.11.1952–12.05.1955), Єлизавета Михайлівна Гандельман (01.09.1955–04.09.1959). Штат бібліотеки у ці роки налічував від 4 до 6 співробітників.

У 1950-ті рр. пройшла реорганізація інституту: у 1950 р. відкрито факультет культосвітньої роботи; у 1954 р. факультети бібліотекознавства, бібліографії, дитячих та юнацьких бібліотек об'єднано в бібліотечний. Вимоги до бібліотеки зростали, робота підрозділу обговорювалася на засіданнях Ради інституту, для допомоги було створено комісію з представників спеціальних кафедр. Протягом 1950–1951 рр. за їхньої участі з залученням студентів-практикантів було створено систематичний каталог та алфавітно-предметний покажчик до нього. Також працював постійно діючий семінар підвищення кваліфікації співробітників бібліотеки.

Інститут зростав і за кількістю студентів досяг свого довоєнного рівня, а становище бібліотеки (приміщення, обладнання, фонди, штати) залишалося

критичним. Станом на 1950 рік бібліотека мала 1/6 частину довоєнного фонду, така ресурсна база не могла повною мірою задовольняти потреби навчального процесу.

У 1956 р. після капітального ремонту для читального залу виділили нове приміщення площею 119,76 кв. м, загальна площа книгозбірні склала 254 кв. м. Фонд читального залу налічував 9000 прим. У жовтні 1959 р. відкрився заочний абонемент.

У 1960–1995 рр. бібліотеку очолювали Дора Анатоліївна Кумок (27.03.1960–27.10.1960), Тамара Федорівна Марченко (27.10.1960–01.11.1963), Лариса Гаврилівна Мішустіна (Ключко) (04.11.1963–07.03.1987), Валентина Семенівна Шендрик (02.07.1987–23.06.1995).

1960–70-ті рр. позначилися успіхами на всіх ділянках роботи. За завідування бібліотекою Лариси Гаврилівни Мішустіної (Ключко) суттєво поповнився книжковий фонд, обсяг якого на 1 січня 1973 р. становив 202 422 прим.; було введено єдиний читацький квиток (1966 р.), що давав право користуватися фондами всіх відділів бібліотеки та кабінетів інституту; відкрито філії в гуртожитках (1964, 1977 рр.); впроваджено безінвентарний облік літератури, що надійшла у великій кількості (жовтень 1974 р.), групову форму масової видачі підручників (1979 р.). Відчутно зросла книговидача: якщо в 1958/59 навч. р. вона становила 39 139, у 1968/69 рр. — 224 269, то у 1978 р. — 412 805 прим.

У 1961 р. бібліотеці виділили більш придатне приміщення та забезпечили спеціальним обладнанням. В єдиний фонд було зібрано енциклопедії та інші довідкові видання. На абонементі виставлено для користування систематичний каталог. З об'єктивних причин наявні каталоги не відображали всього фонду бібліотеки та вимагали корінного редагування разом із очищенням фонду від морально застарілої літератури. З приходом до штату бібліотеки на посаду бібліографа Тамари Семенівни Раскіної почалася робота з наукового редагування систематичного каталогу. Створено робочу

групу, до складу якої увійшли провідні викладачі кафедри фондів і каталогів. У 1964 р. для кращого розкриття змісту фонду було організовано алфавітний каталог нотних видань та музичної літератури. Велися систематична картотека статей, картотеки друкованих праць професорсько-викладацького складу інституту, назв творів художньої літератури, історії інституту, періодичних видань, брошур тимчасового значення.

Т. С. Раскіна переводить бібліографічну роботу на новий, науковий, рівень щодо проведення бібліографічних оглядів, відкритих переглядів літератури. У 1963 р. вперше підготовлено виставку «Друковані праці викладачів», яка згодом стала щорічною й організовується дотепер. При бібліотеці багато років існував студентський рецензентський гурток, який вела Тамара Семенівна. З кращими рецензіями на книжкові новинки, підготовлені студентами, можна було ознайомитися в стінгазеті — бібліографічному бюлетені «Голос читача». У 1972/73 навч. р. активізується робота з розповсюдження бібліотечно-бібліографічних знань. Розроблено програму з основ інформатики, бібліотекознавства та бібліографознавства для студентів I курсу та викладачів спеціальних кафедр факультету культосвітньої роботи. У цей період впроваджено «Листки термінової інформації», які інформували викладачів про надходження до бібліотеки книг на замовлення кафедр, актуальні наукові публікації в періодичних виданнях. У 1980-ті рр. на зміну їм прийшли сигнальні карти.

Заочний абонемент крім студентів інституту обслуговував студентів-заочників Львівського консультаційного пункту, частково — Київської філії. Підручники та навчальні посібники видавалися під час сесії на місці, розсилалися поштою на замовлення. З метою забезпечення підручниками за всіма курсами серед студентів — мешканців одного міста, району чи села — призначався відповідальний, який отримував на сесії повний комплект підручників і на місці регулював користування ними. Заочний абонемент бібліотеки мав фонд платних видань інституту, що включав лекції,

монографії, матеріали конференцій. Їх розповсюджували серед студентів, надсилали науковим, обласним та районним бібліотекам, обласним та районним відділам культури.

У 1973 р. бібліотеку інституту (на той час ХДІК) нагороджено Почесною грамотою Міністерства культури УРСР та республіканського Комітету профспілки працівників культури.

У 1977 р. суттєво поліпшилися й умови роботи бібліотеки. Оновилось обладнання: стелажі, кафедри видачі, каталожні шафи. До нового приміщення було переведено заочний абонемент, збільшено площу читального залу. У дещо придатніше приміщення переведено відділ комплектування та обробки документів. У структурі бібліотеки з'явився читальний зал для викладачів і студентів IV курсу. Створено довідково-бібліографічний відділ, який до 1988 р. успішно очолювала Т. С. Раскіна. Штат бібліотеки збільшився на 3 одиниці.

Для більш ефективної роботи з комплектування фонду та його використання впроваджено нову форму наукової комунікації — організовано мережу інформаторів-референтів кафедр, з якими проводилися наради, бесіди, надавалися консультації. Почали видаватися й передаватися на кафедри «Бюлетені нових надходжень у бібліотеку ХДІК», впроваджено Дні кафедри.

Зростання кількості читачів, показників відвідування та книговидачі, підвищення вимог до бібліотеки, збільшення обсягів і складності роботи потребували введення наукової організації праці. На всі бібліотечні процеси було встановлено норми, визначено функціональні обов'язки. Розроблено документацію, що регламентувала діяльність бібліотеки: положення про бібліотеку, її відділи, положення про каталоги, картотеку журнально-газетних статей, технологічні інструкції. Активно вивчався і впроваджувався передовий досвід роботи кращих бібліотек Харкова і бібліотек профільних ЗВО.

За наказом ректора від 27 жовтня 1981 р. за № 154 «Про вдосконалення роботи з наукової інформації в інституті» інформаційна робота стала прерогативою довідково-бібліографічного відділу бібліотеки, якому в 1982 р. надали окреме приміщення, розмістили каталоги та картотеки. За спеціальним замовленням виготовлено стелажі для унікального довідково-інформаційного фонду, у складі якого було виокремлено фонд авторефератів дисертацій. Для здійснення інформаційної діяльності створено сектор інформаційної роботи з двома штатними посадами, розроблено низку регламентуючих документів: «Положення про Службу науково-технічної інформації інституту», «Положення про інформатора кафедри», «Положення про Дні інформації». Вдосконалена і введена в практику форма обробки і обліку талонів зворотного зв'язку; розроблено анкети абонентів систем диференційованого обслуговування керівництва (ДЗК) і вибіркового розповсюдження інформації (ВРІ), анкети-замовлення на одержання інформації. Системи ВРІ та ДЗК, зокрема так звана «кільцева пошта», багато років поспіль застосовувались у відділі, набувши нового рівня з появою інтернету та електронної пошти.

Інформаційне обслуговування проводилося з допомогою сигнальних карт за двома напрямками: з питань вищої школи та культури і мистецтва. З 1985 р. службу інформації ХДІК прийнято як колективного абонента інформації Республіканського центру інформації з питань культури і мистецтва. Це надало можливість забезпечити інформацією всі спеціальні кафедри обох факультетів.

З 1988 до 1995 р. бібліотеку очолювала Валентина Семенівна Шендрик. За штатним розписом на той час працювало 33 особи, з них 30 мали вищу спеціальну освіту.

На початку 90-х рр. комплектування бібліотеки було задовільним. Так, у 1990 р. надійшло 15 132 прим. У 1993–1996 рр. ситуація щодо поповнення

фонду значно погіршилася, у пошуках оптимальних рішень структура бібліотеки неодноразово змінювалася.

У 1990-ті рр. бібліографічна діяльність спрямовувалася на інформаційно-бібліографічне забезпечення проблем вищої школи. Бібліографи активно допомагали в дослідженні комплексної теми «Психолого-педагогічне забезпечення навчального процесу в вузах культури»; з 1991 р. проводили консультації викладачів з питань оформлення депонування рукописів. Складено картотеку авторефератів дисертацій, упорядковано їх фонд. Підготовлено й видано дайджест «ХДІК: Що написано пером...».

У всіх питаннях діяльності бібліотека спиралася на Бібліотечну раду, затверджену наказом ректора. У 60-ті рр. до її складу входили Є. П. Тамм (голова ради, завідувач кафедри фондів і каталогів), Р. Б. Гуревич, С. М. Лапіна, Л. І. Коломійченко, С. С. Кошачевський. У 90-х рр. Бібліотечну раду очолювала В. К. Удалова, знаний бібліотекознавець, фахівець з фондознавства та аналітико-синтетичної обробки документів. На засіданнях ради, до якої входили 9 викладачів, обговорювалися питання звітності, планування роботи на наступний навчальний рік, тематичні плани комплектування тощо.

З жовтня 1995 до червня 2006 р. — період динамічного розвитку бібліотеки під керівництвом Лариси Петрівни Семененко. З її ініціативи з метою розробки стратегії подальшого розвитку бібліотеки восени 1995 р. було проведено маркетингове дослідження «Бібліотека очима читача». Результати дослідження та критичні зауваження членів вченої ради ХДІК дали поштовх до переосмислення колективом своїх завдань, визначення пріоритетів, формування позитивного іміджу підрозділу.

Завдяки активній участі Л. П. Семененко у всеукраїнських міжвузівських науково-практичних конференціях, роботі Харківського бібліотечного товариства (ХБТ) та Асоціації сучасних інформаційно-

бібліотечних технологій (АСІБТ) бібліотека стала званою не тільки в Харківському регіоні, а й за його межами. У 2003 р. Л. П. Семененко стала переможцем V обласного конкурсу «Вища школа Харківщини – кращі імена» в номінації директор (завідувач) бібліотеки.

У 1996 р. у бібліотеці з'явилися перші персональні комп'ютери, які було підключено до інтернету, створено автоматизовані робочі місця каталогізатора, комплектатора. З лютого 1997 р. ведеться електронний каталог на нові надходження в програмному середовищі CDS / ISIS. На його основі друкувалися бюлетені нових надходжень, списки сигнальної інформації, картки для алфавітного та систематичного каталогів. На базі АБІС велись електронний каталог нотних видань, бібліографічні БД: «Систематична картотека статей», «Держава і право», «Проблеми вищої школи», «Праці професорсько-викладацького складу ХДАК» (у 1998 р. ХДІК отримав статус академії).

У 1997 р. на основі контрольного примірника в окреме зібрання виокремлено праці викладачів: у 2000 р. воно налічувало понад 1,2 тис. од. зб., у 2004 — близько 2 тис., а на початок 2025 р. — більше 3700 видань.

З 2006 р. і донині (з перервою) бібліотеку очолює Тетяна Олександрівна Кирпа (Шикаленко). Під її керівництвом зусилля колективу направлені на впровадження в роботу інформаційних технологій. У 2007 р. відкрито електронний читальний зал. Почалося створення електронної бібліотеки, де планувалося зібрати в основну колекцію повнотекстові підручники, наукові та навчально-методичні видання, авторами яких є викладачі академії. На березень 2025 р. її обсяг складає близько 2 тис. повнотекстових документів.

З 2008 р. бібліотека продовжує вести електронний каталог на всі види документів у ліцензованій АБІС «УФД / Бібліотека». На основі програмного забезпечення крім каталогізації видань автоматизовані бібліотечні процеси книгозабезпеченість, облік фонду, комплектування. Станом на 01.01.2025 р.

електронний каталог містить 303 552 бібліографічні записи. У 2010 р. створено сайт бібліотеки (<https://lib-hdak.in.ua/>).

З 2011 до 2014 р. бібліотекою керувала Наталія Анатоліївна Коржик.

У 2012 р. у читальному залі з'явилась вільна зона Wi-Fi, відновлено традицію проведення літературних вечорів. У 2014 р. почали створювати віртуальні виставки. При бібліотеці організовано творче об'єднання «С. А. М.» (студентська активна молодь).

У 2016 р. було проведено круглий стіл «Трансформація функцій бібліотек в умовах інформатизації суспільства» для працівників наукових бібліотек ЗВО Харкова. У 2017 р. відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 22.03.2017 р. «Про припинення використання ББК та впровадження УДК» розпочато переведення фондів і каталогів бібліотеки на Універсальну десяткову класифікацію.

З 2018 р. бібліотека бере участь у формуванні й підтримці принципів академічної доброчесності, розпочавши перевірку наукових робіт здобувачів і науково-педагогічних працівників академії на наявність академічного плагіату в програмі StrikePlagiarism.com.

У 2019 р. створено інституційний репозитарій ХДАК, <http://195.20.96.242:5028/khkdak-xmlui/>, який став головним електронним ресурсом для накопичення, збереження, популяризації та забезпечення вільного доступу до наукових та навчальних публікацій професорсько-викладацького складу та здобувачів освіти. Обсяг репозитарію на кінець 2024 р. становив 3277 документів.

Відповідно до «Порядку забезпечення доступу закладів вищої освіти і наукових установ до електронних наукових баз даних», затвердженого наказом МОН України від 27.02.2019 р. № 269, отримано доступ до авторитетних міжнародних наукових БД Web of Science, Scopus, ScienceDirect, колекції наукових публікацій видавництва Springer, який

академія має понині; у 2022 р. від Державної науково-технічної бібліотеки України отримано доступ до повнотекстової БД Research4Life.

У березні 2020 р. через небезпеку поширення гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом, у бібліотеці було введено особливий порядок роботи з дотриманням та виконанням заходів протиепідемічної безпеки. У період з 18 березня до 31 травня 2020 р. виробничі процеси в приміщеннях бібліотеки були призупинені, а з 1 червня роботу поновлено в повному обсязі.

Першочерговими завданнями для бібліотеки стали оперативна якісна підтримка дистанційного навчання в академії та максимальна цифровізація бібліотечного сервісу. Продовжувалася робота з наповнення повнотекстових БД, було переорієнтовано власні ресурси задля функціонування їх в онлайн-середовищі, а також забезпечено постійну присутність бібліотеки в соціальних мережах для швидкого реагування на потреби користувачів.

2021–2022 рр. — підготовчий етап переходу бібліотеки на електронне обслуговування: придбано обладнання для штрихового кодування фонду (термопринтер та сканери зчитування штрихкодів); оновлено програмне забезпечення з можливістю дистанційної роботи, а також, що є головним, авторизацією в системі віддалених користувачів. АБІС «УФД / Бібліотека» 3-ї версії, що є сучасним програмним забезпеченням від українських розробників, спрямованим на комплексну автоматизацію бібліотечних процесів. Після конвертації електронного каталогу з 5 вересня 2022 р. усі процеси виконуються в АБІС цієї версії, що дозволило значно підвищити ефективність та якість бібліотечних послуг.

Через військову агресію РФ проти України 24 лютого 2022 р. бібліотека призупинила повноцінну діяльність, виконуючи тільки тематичні та офіційні довідки на запит адміністрації закладу. Усі співробітники бібліотеки перебували на простой. З червня 2022 р. бібліотека відновила свою роботу в традиційному режимі у складі 7 співробітників.

2023-й став роком упровадження новітніх напрямків діяльності, участі в інноваційних проєктах, створення унікальних для бібліотеки інформаційних продуктів. Стратегічним напрямком діяльності останніми роками є сприяння поширенню наукових досягнень учених ХДАК в авторитетних міжнародних БД, бібліометричний та наукометричний аналіз наукової продуктивності як окремого вченого, так і закладу в цілому, а також оцінка параметрів і показників академії в рейтингах ЗВО України та світу.

З березня 2023 р. у рамках проведення циклу вебінарів щодо проблем інкорпорованості в цифрову систему наукових комунікацій бібліотекою було організовано і проведено низку онлайн-зустрічей для науковців академії за темами: «Інструменти ефективного пошуку наукової інформації в зарубіжних БД» (доповідач – Марина Шевченко, 2023 р.); «Вимір наукової продуктивності та оцінка ефективності публікацій учених ХДАК» (Тетяна Кирпа, 2023 р.); «Можливості бібліотечно-інформаційного супроводу освітньої та наукової діяльності ХДАК» (Тетяна Кирпа, 2023 р.); «Вебометричний інструментарій сучасного науковця» (Тетяна Кирпа, 2024 р.); «Актуалізація наукометричних профілів учених ХДАК» (Тетяна Кирпа, 2024 р.); «ResearchGate для активного дослідника» (Тетяна Кирпа і Аліна Ладика, травень 2024 р.); «Єдиний контент-портал Research4Life та оцінка продуктивності використання наукових ресурсів» (Тетяна Кирпа, жовтень 2024 р.) тощо.

На початку 2023 р. розпочато роботу зі створення та представлення на офіційному сайті академії вебпортфоліо науково-педагогічних працівників. Започатковано інноваційний проєкт «ХДАК у Вікіпедії» (презентований 11 квітня 2024 р. на III Міжнародній науково-практичній конференції «Стратегії розвитку бібліотек: від ідеї до втілення» (організатори: УБА; НТБ ім. Г. І. Денисенка «КПІ» ім. І. Сікорського).

Бібліотека є учасницею регіональних корпоративних проєктів «Єдина картка читача бібліотек ЗВО Харкова» (Харківський університетський

консорціум, з лютого 2016 р.); «Електронний зведений каталог періодичних видань, які надійшли до провідних бібліотек м. Харків» (ХДНБ ім. В. Г. Короленка, щорічно); «Соціальні комунікації: зведений каталог нових надходжень до провідних бібліотек м. Харків» (ХДНБ ім. В. Г. Короленка, щоквартально); «Електронний зведений каталог бібліотек закладів вищої освіти м. Харків (8 бібліотек-учасників), що працюють у програмному середовищі «УФД / Бібліотека»» (з 15 лютого 2017 р.). Каталог доступний за посиланням <http://ush.com.ua/khportal>. Фахівці бібліотеки активно працюють з інформаційно-аналітичною системою «Бібліометрика української науки» НБУВ.

Одним із важливих напрямків роботи бібліотеки є створення власних інформаційних продуктів — бібліографічних та біобібліографічних покажчиків, дайджестів. Робота з їх підготовки та видання узгоджується з керівництвом академії, вимогами освітнього процесу та читацькими запитами. Кожні 5 років, до чергових ювілеїв академії, готується покажчик «Праці викладачів ХДАК». До шести випусків увійшли напрацювання науковців ХДАК з 1947 до 2023 р. Успішно віддзеркалює імідж ХДАК у пресі дайджест «Віват, Академіє!», 8 випусків якого охоплюють публікації з 1995 до 2018 р.

У 2002 р. рішенням ученої ради ХДАК засновано серію біобібліографічних покажчиків «Видатні педагоги Харківської державної академії культури», видання якої також представлено на сайті бібліотеки (<https://lib-hdak.in.ua/bibliographic-indices.html>). Основне завдання серії — всебічно розкрити наукову, науково-педагогічну, організаторську та творчу діяльність ювілярів. Відкрив серію покажчик «Василь Миколайович Шейко», приурочений до 60-річчя ректора ХДАК. На сьогодні підготовлено 25 біобібліографічних видань, присвячених життю та діяльності викладачів вишу. Їх підготовку здійснює інформаційно-бібліографічний відділ бібліотеки.

Бібліотека бере участь в конкурсі Харківського зонального методичного об'єднання бібліотек ЗВО «Бібліотекар року». Вагомі здобутки і нагороди: у 2015 р. бібліограф С. В. Євсеєнко (у співавторстві з Н. М. Березюк) за біобібліографічний покажчик, присвячений Н. Я. Фрідьєвій, здобула найвищу нагороду конкурсу і була удостоєна почесного звання «Бібліотекар року». Три роки поспіль (2010–2012 рр.) за представлені на конкурсі біобібліографічний покажчик, присвячений Н. М. Кушнарєнко, дайджест «Віват, Академіє!» та бібліографічний покажчик «Творчий спадок Леся Курбаса у ХХІ столітті» С. В. Євсеєнко отримувала дипломи в номінації «За кращий бібліографічний покажчик». У цій номінації за покажчик «Дисертації, захищені у спеціалізованих вчених радах ХДАК» укладачі С. В. Євсеєнко, О. С. Хижна та О. М. Левченко стали переможцями конкурсу «Бібліотекар року – 2020». За результатами конкурсу «Бібліотекар року – 2023» провідний бібліотекар О. А. Лобойко перемогла в номінації «За сприяння підвищенню позитивного іміджу ЗВО» з проектом «ХДАК у Вікіпедії».

Нині у структурі бібліотеки працюють відділи обслуговування читачів, комплектування й обліку документів, інформаційно-бібліографічний, сектори наукометрії та наукових досліджень, автоматизації. Площа бібліотеки — 464 кв. м. Обслуговування користувачів здійснюють загальний абонемент; абонемент наукової літератури; абонемент музики, театру, кіно і телебачення; читальний зал; інформаційно-бібліографічний відділ; сектор автоматизації, який виконує функції електронного читального залу.

Станом на 01.01.2025 р. кількість користувачів бібліотеки (за ЄРК) становить 1990 осіб; фактично обслуговуваних близько 6 тис. користувачів. Кількість відвідувань з урахуванням звернень до вебресурсів бібліотеки — 101 267, звернень на вебсайт бібліотеки — 47 830.

Багатогалузевий фонд бібліотеки налічує до 286 тис. од. зб. Завдяки репертуарній політиці комплектування сформовано ядро профільних видань.

Фонд поповнюється виданнями з теорії культури, соціокультурної діяльності, історії, бібліотекознавства, бібліографознавства, книгознавства, музичного мистецтва, театрознавства, хореографічного мистецтва, аудіовізуальних мистецтв тощо. Щорічно до фонду надходить близько 3000 прим.

Особливою гордістю бібліотеки є колекція стародруків і рідкісних видань, створена в 1997 р. Серед двох тисяч видань XVII–XIX ст. — «Маргирит» Іоана Златоуста (Острог, 1595), «Арифметика, сиречь наука числительная» Леонтія Магницького (1703 р.), «Ключь разумения» І. Галятовського (лаврське видання 1659 р.), «Анфологiон» (друкарня Києво-Печерської лаври, 1619 р.), «Аттическое красноречие или книга избранных речей» Ериція Путеанського (1644 р.), «Букварь» Каріона Істоміна (1694 р.), «Золотые часы государей, по образу жития Марка Аврелия Севера» Гевара Антоніо (1782 р.), «Городская и деревенская библиотека» (1784 р.), «Экономической магазинъ» (1788 р.), «Земноводнаго круга краткое описаніе» (1719 р.), «Три разсужденія о трехъ главнейшихъ древностяхъ российскихъ» (1773 р.), прижиттєві видання відомих письменників з маргіналіями, видання імператорської Академії наук у Санкт-Петербурзі та ін. Цікавою також є колекція бібліографічних покажчиків з різних галузей науки, виданих у XIX ст.

Бібліотека пройшла великий історичний шлях розвитку й успішно розвивалася завдяки самовідданий праці своїх співробітників — людей, закоханих у свою професію, у свою alma mater, бо переважна більшість здобула вищу освіту саме в ХДАК. Вагомий внесок у розвиток книгозбірні зробили завідувачі відділів Т. С. Раскіна, К. Я. Красильна, В. С. Шендрик, В. Г. Тополевська, І. Куропаткіна, Л. І. Федічкіна, О. Л. Григор'єва, О. С. Касьяненко, О. А. Садова, Т. І. Колісниченко, О. М. Онуфрієва, С. В. Євсеєнко, бібліографи Л. І. Карамишева, М. І. Гура, Г. М. Лях, С. В. Рудім, О. М. Левченко, бібліотекарі О. В. Казакова, Н. І. Боровська, Н. А. Коржик, Н. М. Чегурко, І. В. Семенова. Для багатьох співробітників робота в бібліотеці

стала гарним початком наукової та викладацької діяльності. Це завідувачі бібліотеки Є. М. Борисова, М. П. Савасько, В. Л. Каверна, Т. Ф. Марченко, Л. П. Семененко, яка вдало поєднувала управління бібліотекою з роботою на кафедрі бібліотекознавства; бібліотекарі Т. П. Самійленко, Г. Д. Ковальчук, В. Т. Петрикова, декан факультету культурології і соціальних комунікацій ХДАК, кандидат наук із соціальних комунікацій Н. А. Коржик.

Нині за штатним розкладом бібліотека має 15 ставок, працюють 11 осіб. Усі співробітники мають вищу бібліотечну освіту. Середній вік колективу — 47 років.

Колектив бібліотеки ХДАК продовжує виконувати свою місію — бути надійним помічником здобувачам вищої освіти, професорсько-викладацькому складу, керівництву ХДАК та готовий реалізовувати нові проєкти і виконувати завдання, що відповідають викликам сьогодення.

Адреса бібліотеки: Бурсацький спуск, 4, Харків, Україна, 61057

тел. (057) 731-27-83

Viber: +380661458484

Telegram: +380661458484

e-mail: bibliohdak@gmail.com

Сайт бібліотеки: <https://lib-hdak.in.ua/>

Бібліотека ХДАК в соціальних мережах:

Facebook messenger: група «Бібліотека ХДАК»

Instagram: [hdak_lib](#)

Джерела

1. Бабкова Н. Харківський державний бібліотечний інститут у підготовці до оборони Харкова 1941 р. // *Культура та інформаційне суспільство ХХІ століття : матеріали міжнар. наук.-теорет. конф. молодих учених*, 20–21 квіт. 2023 р. / Харків. держ. акад. культури. Харків, 2023. Ч. 1. С. 97–99.
2. Кирпа Т. О., Євсеєнко С. В. Бібліотека Харківської державної академії культури // *Харківська державна академія культури: до 95-річчя з дня заснування : монографія / за наук. ред. Н. О. Рябухи ; Харків. держ. акад. культури*. Харків, 2024. С. 231–239.
3. Кушнарєнко Н. М. Артефактні книжкові видання у фондах бібліотеки Харківської академії культури // *Схід–Захід : (іст.-культурол. зб.)* / Харків. держ. акад. культури. Харків, 1998. Вип. 1. С. 165–170.
4. Кушнарєнко Н., Євсеєнко С. Біобібліографічні покажчики як засіб формування позитивного іміджу освітньо-наукового закладу // *Вісн. Кн. палати*. 2016. № 9. С. 48–52.
5. Лазарєнко Н. «Бібліотекар року» — професійний конкурс бібліотечних інновацій // *Бібл. вісн.* 2020. № 3. С. 55–56.
6. Майборода А. Харьковский библиотечный институт // *Библиотекарь*. 1956. № 4. С. 32–34.
7. Майборода А. Харьковский государственный библиотечный институт // *Крас. библиотекарь*. 1941. № 6. С. 34–37.
8. Нагородження : [бібліотеку ХДІК нагороджено Почесною грамотою М-ва культури УРСР] // *Культура і життя*. 1973. 22 берез.
9. Онуфрієва О. М., Євсеєнко С. В. Тамара Семенівна Раскіна : (до 70-річчя від дня народження) // *Вісн. Харків. держ. акад. культури : зб. наук. пр.* Харків, 2002. Вип. 9. С. 194–198.

10. Семененко Л. П. Бібліотека ХДАК: погляд із сьогодення // Вісн. Харків. держ. акад. культури : зб. наук. пр. Харків, 2000. Вип. 3. С. 124–134.
11. Шикаленко Т. О. Бібліотека Харківської державної академії культури // Харківська державна академія культури: до 90-річчя з дня заснування : монографія / [авт. кол.: В. Шейко та ін.] ; Харків. держ. акад. культури. Харків, 2019. С. 228–232.

Архівні джерела

1. Архів ХДАК. Звіти про роботу ХДБІ, ХДІК за 1947–1986 рр.
2. Архів ХДАК. Звіти про роботу бібліотеки за 1990–2018 рр.

**Кирпа Тетяна Олександрівна,
Євсеєнко Світлана Василівна**

Статтю створено 02.04.2025